

شورای عالی حوزه‌های علمیه قم
مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خاوران
مدرسه علمیه الزهرا (س) میاندوآب

عنوان:

مولفه‌های انقلابی بودن در قرآن و روایات در بیان گام دوم انقلاب

پژوهشگر:

سپیده خیری

چکیده

انقلاب، جنبشی سرسختانه و بر مبنای اصول مکتبی معینی است که با درک واقعیت های موجود، به دنبال تغییر و دگرگونی بنیادین در تمامی ابعاد زندگی فردی، اجتماعی و سیاسی و معیارها، اصول و ارزش های حاکم است. باتوجه به اینکه کلام مقام معظم رهبری مدظله العالی برگرفته از قرآن و روایات اهل بیت می باشد لذا با استفاده از فرمایشات ایشان می توان تصویری جامع برای یک جامعه انقلابی و ایده آل قرآنی ترسیم نمود. در این پژوهش شاخصه های قرآنی انقلابی بودن تعیین و مبانی قرآنی آن ها بر مبنای بیانیه گام دوم انقلاب تحلیل و بیان شده است.

پدیده انقلاب به عنوان یکی از مهم ترین و سرنوشت سازترین پدیده های هر جامعه، از دیرباز مورد توجه دانشمندان و پژوهشگران قرار گرفته و در باره چرایی و چگونگی وقوع آن و همینطور عوامل پایایی و ماندگاری آن دیدگاه های گوناگونی ارائه نموده اند آنچه که در این پژوهش بر روی آن تمرکز شده است، مؤلفه هایی است که با توجه به آیات قرآن کریم و آموزه های انقلابی و انسان ساز این کتاب عظیم، به عنوان «مؤلفه های انقلابی بودن» از نگاه این کتاب آسمانی مورد توجه قرار گرفته است.

کلمات کلیدی: انقلابی بودن، قرآن کریم، بیانیه گام دوم.

مقدمه

بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی به عنوان یکی از مهم ترین اسناد بالادستی، از کلیدی ترین و مهم ترین رهنمودها و بیانات حکیمانه رهبر معظم انقلاب اسلامی (مدظله العالی) محسوب می شود که ضرورت دارد ره پویان حق همچون چراغ و به عنوان نقشه راه آن را نصب العین خود قرار داده و به در نظر داشتن همه جانبه آن، جهت سیاستگذاری، برنامه ریزی و عملیاتی و اجرایی کردن رهنمودها و توصیه های عینی و ضمنی آن تمام توان، تلاش، ظرفیت، استعداد و... را به کار گیرند.

انقلاب، جنبشی سرسختانه و بر مبنای اصول مکتبی معینی است که با درک واقعیت های موجود، به دنبال تغییر و دگرگونی بنیادین در تمامی ابعاد زندگی فردی، اجتماعی و سیاسی و معیارها، اصول و ارزش های حاکم است. انقلابی بودن از جمله عوامل پویایی جوامع مستقل است که با وجود آن می توانند در راستای آرمان های خود تلاش کنند. از آموزه های دینی می توان مبانی اسلامی برای شاخصه های مختلف یک جامعه انقلابی را استخراج نمود و به جایگاه و اهمیت آن پی برد.

در پژوهش قاسمیان و شجاعی (۱۳۹۶) شاخصه های قرآنی جامعه انقلابی تعیین و مبانی قرآنی آنها تحلیل و بیان شده است. این مبانی عبارتند از: هدف گیری آرمان های انقلاب و همت بلند برای رسیدن به آنها، پایبندی به استقلال کشور، حساسیت در برابر دشمن و نقشه دشمن و عدم تبعیت از آن و تقوای دینی و سیاسی پایبندی به مبانی و ارزش های اسلام، نیازمند تشکیل و پایه گذاری حکومت اسلامی، مردمی بودن انقلاب و حمایت از محرومان می باشد. قرآن کریم مبانی استقلال جامعه دینی را در عرصه های مختلف فرهنگی، سیاسی و اقتصادی جامعه اسلامی بیان نموده و جهت استقلال جامعه اسلامی، پیوسته مسلمانان را به لزوم عدم اطمینان به کافران و پیمان هایشان و توجه به خصیصه توطئه گری آن ها متذکر شده است. مبانی حساسیت در برابر دشمن و عدم تبعیت از آن، همچنین ضرورت تقوای دینی و سیاسی در آیات قرآن تاکید شده و بر اساس آن، هر امری که باعث دوری از طاغوت و قرار گرفتن در صراط مستقیم الهی باشد، مورد تایید قرآن کریم قرار گرفته است.

انقلاب همانند یک رود پرآب در حال جریان می‌باشد که برای ادامه حیات خود نیازمند نیروهای انقلابی می‌باشد و برای انقلابی بودن و انقلابی ماندن بایستی اصولی رعایت شود که منجر به خروج از جریان پراو انقلاب نگردد و در این مسیر هر چه تعداد افرادی که انقلابی باشند بیشتر شود، به طراوت و تازگی انقلاب افزوده می‌گردد و از مسیرها و گردنه‌های سختی که انقلاب با آن روبرو می‌گردد براحتی عبور می‌نمایند. مقاله غضنفری و قطبی (۱۳۹۶) به روش تحلیلی-کتابخانه‌ای و پژوهش در بیانات مقام معظم رهبری به انجام رسیده است. بر این اساس در این پژوهش سعی شده است تا به این سوال پاسخ داده شود که یک فرد انقلابی باید دارای چه معیارهایی باشد؟

انقلاب و انقلابی بودن به عنوان یکی از مهم‌ترین و سرنوشت‌سازترین پدیده‌های هر جامعه، از دیرباز مورد توجه دانشمندان و پژوهشگران قرار گرفته و درباره‌ی چرایی و چگونگی وقوع آن و همین‌طور عوامل پایایی و ماندگاری آن دیدگاه‌های گوناگونی ارائه شده است. هدف این پژوهش این است که مولفه‌های انقلابی بودن را در قرآن و روایات در بیانیه گام دوم انقلاب تبیین کند لذا در این تحقیق ویژگی‌های جامعه انقلابی با توجه به آیات قرآن کریم و آموزه‌های انقلابی و انسان ساز این کتاب عظیم مورد بررسی قرار خواهد گرفت. سوال اصلی این پژوهش این است که یک فرد و جامعه انقلابی از نگاه قرآن کریم و روایات معتبر اسلامی باید چه ویژگی‌ها و معیارهایی داشته باشد؟ باتوجه به اهمیت تبیین ویژگی‌های جامعه انقلابی و از آنجا که کلام مقام معظم رهبری مدظله العالی برگرفته از قرآن و روایات اهل بیت می‌باشد، می‌توان با استفاده از فرمایشات ایشان تصویری جامع برای یک جامعه انقلابی و ایده آل قرآنی ترسیم نمود که در ادامه این مقاله به آنها می‌پردازیم.

یافته‌ها

انقلابی بودن در بیانیه گام دوم

حضرت آقا در بیانیه گام دوم انقلاب، شعارهای انسانی و همیشه زنده انقلاب را گوشزد کردند و فرمودند اساساً انقلاب ما به معنای انقلابی ملی و ایرانی نیست، بلکه یک انقلاب اسلامی و بلکه انقلابی انسانی است. پیام ما،

پیام فراملیتی و فرا منطقه‌ای است. شعارهای اصلی انقلاب، آزادی، اخلاق، معنویت، استقلال و برابری است که هیچگاه کهنه نمی‌شود.

همچنین در این بیانیه به ظرفیت‌ها و فرصت‌ها و توانمندی‌های مادی و معنوی جمهوری اسلامی اشاره کردند که می‌تواند جهانی را به حرکت در آورد. همچنین کارآمدی‌های انقلاب را در عرصه‌های مختلف علمی، صنعتی، فناوری، اقتصادی، فرهنگی و اخلاقی اشاره کردند که خود دریایی از بحث است و ضرورت دارد به آن پرداخته شود. از بس هجمه تبلیغات مسموم دشمن شدید شده که گاه واضح‌ترین کارآمدی‌ها و دستاوردهای نظام هم مورد غفلت قرار می‌گیرد و لذا ما وظیفه داریم همیشه این دستاوردها را متذکر شویم^۱.

انقلاب اسلامی به عنوان یکی از مهم‌ترین، کم‌نظیرترین و... انقلاب دوران معاصر محسوب می‌شود که همواره به صورت همه جانبه سعادت، پیشرفت و... تمامی جوامع اسلامی و به ویژه ایران اسلامی را مدنظر داشته است. از مهم‌ترین عوامل پیروزی انقلاب اسلامی، می‌توان به حضور انقلابی مردم مؤمن و بصیر ایران اسلامی اشاره کرد که با شور و شعور کامل، در تمامی صحنه‌ها و عرصه‌ها برای حمایت از اسلام، انقلاب اسلامی، نظام مقدس جمهوری اسلامی و رهبری دینی حضور حداکثری پیدا کرده اند، این حضور پس از پیروزی و برقراری نظام اسلامی با جدیت ادامه پیدا کرده است. از بدو پیروزی انقلاب اسلامی تاکنون دشمنان کوشیده اند تا با بهره گیری از انواع اقدامات، ابزارها و... در مسیر تحقق و دستیابی به اهداف خود حرکت کنند. تعریف‌های خلاف واقع از موضوعات، وارونه جلوه دادن مفاهیم، شبهه افکنی، تردیدآفرینی، جایگزینی مفاهیم کلیشه ای، حاشیه‌ای، کم ارزش و در برخی موارد بی ارزش تنها بخشی از تلاش‌های دشمنان اسلام، انقلاب اسلامی، نظام مقدس جمهوری اسلامی و ملت ایران اسلامی است. در گفتمان انقلاب اسلامی، تعاریف ارائه شده از انقلابی‌گری و ابعاد آن با تعاریف و مصادیقی که جبهه استکبار جهانی و نظام سلطه ارائه می‌کنند کاملاً متناقض و دارای تضاد و مغایرت می‌باشد.

یکی از مهم‌ترین شیوه‌های دستیابی به مفاهیم حقیقی و عینی، مراجعه به اسناد بالادستی است.

^۱ آیت‌خامنه‌ای، بیانیه گام دوم انقلاب خطاب به ملت ایران.

چنانچه تعریف درست و جامعی از «مؤمن انقلابی» ارائه نشود، ممکن است کج‌فهمی‌هایی ایجاد شود. بهترین منبع برای یافتن تعریف صحیح که قاعدتاً با استقصای ویژگی‌های انقلابی به دست می‌آید، مراجعه به بیانات حضرت امام خمینی (ره) و رهبر انقلاب اسلامی است. با مراجعه به بیانات این دو بزرگوار می‌توان فهمید که ویژگی‌های مؤمن انقلابی به دو دسته‌ی «باورها و شناختها» و «رفتارها و کنشها» تقسیم می‌گردد.

باورها و شناختها را میتوان به دو بخش تقسیم کرد: باورهایی که هر انسان مسلمان و مؤمنی باید داشته باشد، همچون باور به توحید، باور به کامل بودن اسلام، باور به سنتهای آفرینش و باورها و شناختهایی که وجه امتیاز مؤمنان انقلابی است. مثل باور به شعار «ما میتوانیم»، باور به شعار «نه شرقی و نه غربی»، شناخت تاریخ معاصر، شناخت دشمن و... البته به‌گونه‌ای میتوان پایه و اساس تمام باورها و شناختهای انقلابی را در باورهای دینی یافت.

رفتارهای مؤمن انقلابی را نیز می‌توان به چهار بخش تقسیم نمود:

- رفتارهای دینی و اخلاقی مثل اتکال و توکل به خدا، تلاش برای زمینه‌سازی ظهور امام زمان (علیه‌السلام)، فداکاری و ایثار و ...
- رفتارهای انقلابی مثل کوشش برای برپایی تمدن اسلامی، گوش سپردن به فرمانهای رهبر، داشتن جاذبه و دافعه، حضور بهنگام در صحنه و ...
- رفتارهای سیاسی و اجتماعی و فرهنگی: همچون مقابله با تهاجم فرهنگی، سرلوحه قرار دادن عمل به قانون، حفظ وحدت و پرهیز از تفرقه، انجام کار فرهنگی تمیز و خودجوش، تحکیم روابط خانوادگی و ...
- رفتارهای اقتصادی و خدماتی همچون تلاش برای آبادانی کشور، قدم نهادن در مسیر خودکفایی کشور، تقویت تولید ملی و ...

در یک پژوهش که با بررسی در بیانات حضرت آیت‌الله خامنه‌ای انجام شده است در می‌یابیم که ایشان به بیش از ۵۰ رفتار و ۱۸ باور مربوط به مومن انقلابی اشاره کرده‌اند. امید است با ایجاد و حفظ ویژگی‌های انقلابی و

ترویج آن، بتوان شاهد رسیدن انقلاب اسلامی به اهداف بلند خود و در نهایت ایجاد جامعه و تمدن آرمانی اسلامی باشیم. در ادامه بخشی از بیانات حضرت آیت الله خامنه ای در بیانیه گام دوم آورده شده است:

دفاع از نظریه‌ی نظام انقلابی

انقلاب اسلامی همچون پدیده‌ای زنده و بالاراده، همواره دارای انعطاف و آمادگی تصحیح خطاهای خویش است، اما تجدیدنظرپذیر و اهل انفعال نیست. به نقدها حساسیت مثبت نشان میدهد و آن را نعمت خدا و هشدار به صاحبان حرفهای بی‌عمل می‌شمارد، اما به هیچ بهانه‌ای از ارزشهایش که بحمدالله با ایمان دینی مردم آمیخته است، فاصله نمی‌گیرد. انقلاب اسلامی پس از نظام‌سازی، به رکود و خموشی دچار نشده و نمیشود و میان جوشش انقلابی و نظم سیاسی و اجتماعی تضاد و ناسازگاری نمی‌بیند، بلکه از نظریه‌ی نظام انقلابی تا ابد دفاع میکند.

برداشتن گامهای استوار در آینده

اینک در آغاز فصل جدیدی از زندگی جمهوری اسلامی، این بنده‌ی ناچیز مایلم با جوانان عزیزم، نسلی که پا به میدان عمل میگذارد تا بخش دیگری از جهاد بزرگ برای ساختن ایران اسلامی بزرگ را آغاز کند، سخن بگویم. سخن اول درباره‌ی گذشته است.

عزیزان! نادانسته‌ها را جز با تجربه‌ی خود یا گوش سپردن به تجربه‌ی دیگران نمیتوان دانست. بسیاری از آنچه را ما دیده و آزموده‌ایم، نسل شما هنوز نیازموده و ندیده است. ما دیده‌ایم و شما خواهید دید. دهه‌های آینده دهه‌های شما است و شما باید کارآزموده و پُرانگیزه از انقلاب خود حراست کنید و آن را هرچه بیشتر به آرمان بزرگش که ایجاد تمدن نوین اسلامی و آمادگی برای طلوع خورشید ولایت عظمی^۱ (ارواح‌نفاذ) است، نزدیک کنید. برای برداشتن گامهای استوار در آینده، باید گذشته را درست شناخت و از تجربه‌ها درس گرفت؛ اگر از این راهبرد غفلت شود، دروغها به جای حقیقت خواهند نشست و آینده مورد تهدیدهای ناشناخته قرار خواهد گرفت. دشمنان انقلاب با انگیزه‌ای قوی، تحریف و دروغ‌پردازی درباره‌ی گذشته و حتی زمان حال را

دنبال میکنند و از پول و همه‌ی ابزارها برای آن بهره میگیرند. رهنان فکر و عقیده و آگاهی بسیاری؛ حقیقت را از دشمن و پیاده‌نظامش نمیتوان شنید.

مدیریت جهادی و اعتقاد به اصل "ما میتوانیم"

به‌رغم همه‌ی این مشکلات طاقت‌فرسا، جمهوری اسلامی روزبه‌روز گامهای بلندتر و استوارتری به جلو برداشت. این چهل سال، شاهد جهادهای بزرگ و افتخارات درخشان و پیشرفتهای شگفت‌آور در ایران اسلامی است. عظمت پیشرفتهای چهل‌ساله‌ی ملت ایران آنگاه بدرستی دیده میشود که این مدت، با مدتهای مشابه در انقلابهای بزرگی همچون انقلاب فرانسه و انقلاب اکتبر شوروی و انقلاب هند مقایسه شود. مدیریتهای جهادی الهام‌گرفته از ایمان اسلامی و اعتقاد به اصل "ما میتوانیم" که امام بزرگوار به همه‌ی ما آموخت، ایران را به عزت و پیشرفت در همه‌ی عرصه‌ها رسانید.

بیانیه گام دوم انقلاب از نگاه احادیث و روایات

مقام معظم رهبری از موفق بودن ملت ایران و انقلاب اسلامی سخن به میان آوردند و ایشان قائلند که این ملت انقلابی مستثنی از اکثر اقوامی هستند که به سمت انقلاب و تغییر نمی روند و یا اگر هم می روند سریع شکست می خورند و در اصطلاح عوام زود کم می آورند.

ابی خالد کابلی از امام باقر علیه السلام نقل می کند که ایشان فرمودند: «كَأَنِّي بِقَوْمٍ قَدْ خَرَجُوا بِالْمَشْرِقِ يَطْلُبُونَ الْحَقَّ فَلَا يُعْطَوْنَهُ ثُمَّ يَطْلُبُونَهُ فَلَا يُعْطَوْنَهُ فَإِذَا رَأَوْا ذَلِكَ وَضَعُوا سِيُوفَهُمْ عَلَى عَوَاتِقِهِمْ فَيُعْطَوْنَ مَا سَأَلُوهُ فَلَا يَقْبَلُونَهُ حَتَّى يَقُومُوا وَ لَا يَذْفَعُونَهَا إِلَّا إِلَى صَاحِبِكُمْ قَتَلَاهُمْ شُهَدَاءُ أَمَا إِنِّي لَوْ أَدْرَكْتُ ذَلِكَ لَأَسْتَبَقِيْتُ نَفْسِي لِصَاحِبِ هَذَا الْأَمْرِ.» گویا من قومی را می بینم که از مشرق زمین خروج کرده، حق خود را می طلبند، ولی به آنان نمی دهند، دیگر باره حق خود را می خواهند و به آنان نمی دهند، وقتی چنین دیدند سلاح خود را بر دوش نهاده آنگاه حق

آنان را می‌دهند، ولی آنان نمی‌پذیرند تا این که قیام کنند و این حکومت را به جز صاحبشان به کسی تحویل نخواهند داد و اینان کشته‌هایشان شهیدند.^۱

این روایت دلیل محکم و متقنی می‌تواند باشد بر کلام رهبری که ایشان با قاطعیت ملت انقلابی ایران را قومی می‌دانند که هم کمر همت بر تغییر و دگرگونی به نفع اسلام برداشته‌اند و هم در این مسیر کم نمی‌آورند و تا آخر کار و تا آخرین قطره و جانشان محکم و استوار در مسیر مانده‌اند و هستند.

امام کاظم علیه السلام می‌فرمایند: «رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ قُمَّ يَدْعُو النَّاسَ إِلَى الْحَقِّ يَجْتَمِعُ مَعَهُ قَوْمٌ كَزُبْرِ الْحَدِيدِ لَا تُزَلُّهُمْ الرِّيحُ الْعَوَاصِفُ وَلَا يَمْلُونُ مِنَ الْحَرْبِ وَلَا يَجْبُنُونَ وَ عَلَى اللَّهِ يَتَوَكَّلُونَ وَ الْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ»^۲. «مردی از قم مردم را به حق فرا می‌خواند و بر گرد او مردمانی فراهم می‌آیند که چونان پاره‌های آهن استوارند، طوفان‌ها آن‌ها را به لرزه نمی‌اندازد و از جنگ خسته نمی‌شوند و بزدلی نشان نمی‌دهند، به خدا توکل دارند و فرجام از آن پرهیزگاران است.

نتیجه‌گیری

باتوجه به بررسی‌های انجام شده در این پژوهش، انقلابی بودن از جمله عوامل پویایی جوامع مستقل است که با وجود آن می‌توانند در راستای آرمان‌های خود تلاش کنند. از آموزه‌های دینی می‌توان مبانی اسلامی برای شاخصه‌های مختلف یک جامعه انقلابی را استخراج نمود و به جایگاه و اهمیت آن پی برد. از آنجا که کلام مقام معظم رهبری مدظله العالی برگرفته از قرآن و روایات اهل بیت می‌باشد، می‌توان با استفاده از فرمایشات ایشان تصویری جامع برای یک جامعه انقلابی و ایده آل قرآنی ترسیم نمود. در این پژوهش، ویژگی‌هایی که با توجه به آیات قرآن کریم و آموزه‌های انقلابی و انسان ساز این کتاب عظیم، به عنوان «مولفه‌های انقلابی بودن» از نگاه این کتاب آسمانی مورد توجه قرار گرفته است بررسی شدند. انقلابی گری از مهم ترین موضوعاتی است که به صورت ضمنی و محتوایی در بیابنه گام دوم انقلاب اسلامی به آن اشاره شده است. رهبر انقلاب اسلامی در

^۱ ابوعبدالله، الغیبة للنعمانی، النص، ص ۲۷۳.

^۲ مجلسی، بحار الانوار، ج ۵۷؛ ص ۲۱۶.

بیانیه‌ی گام دوم انقلاب با مرور تجربه‌ی انقلاب اسلامی اعلام کردند: انقلاب «وارد دومین مرحله‌ی خودسازی و جامعه‌پردازی و تمدن‌سازی شده است». گام دومی که باید در چارچوب «نظریه‌ی نظام انقلابی» و با «تلاش و مجاهدت جوانان ایران اسلامی» به‌سوی تحقق آرمان «ایجاد تمدن نوین اسلامی...» برداشته شود.

منابع

- ۱- قرآن کریم، ترجمه حسین ال‌هی قمشه‌ای، ۱۳۷۷، تهران، نشر علمی، چاپ اول.
- ۲- قاسمیان، سید قوام الدین و شعاعی، علی اصغر، ۱۳۹۶، مبانی قرآنی جامعه انقلابی با تاکید بر بیانات امام خامنه‌ای مدظله‌العالی، دهمین همایش بین‌المللی پژوهش‌های قرآنی، قم.
- ۳- غضنفری، علی و قطبی، زهرا، ۱۳۹۶، شاخصه‌های انقلابی بودن و انقلابی ماندن از منظر رهبری انقلاب با تکیه بر آیات و روایات، دهمین همایش بین‌المللی پژوهش‌های قرآنی، قم.
- ۴- رضوی، محمد، ۱۳۹۶، ویژگی‌های جامعه انقلابی از نگاه قرآن کریم، دهمین همایش بین‌المللی پژوهش‌های قرآنی، قم.
- ۵- آیت‌خامنه‌ای، علی، ۱۳۹۷، بیانیه گام دوم انقلاب خطب به ملت ایران، دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت الله العظمی خامنه‌ای.
- ۶- ابوعبدالله، محمد بن ابراهیم بن جعفر کاتب نعمانی، ۱۳۷۶، الغیبه للنعمانی، انتشارات صدوق، النص، ص ۲۷۳.
- ۷- مجلسی، محمدباقر، ۱۴۰۰، بحارالانوار، بیروت، مؤسسه الوفا، چاپ دوم، ج ۵۷؛ ص ۲۱۶.
- ۸- طباطبائی فر، سید محسن، ۱۳۸۴، نظام سلطانی از دیدگاه اندیشه سیاسی شیعه، تهران، نشرنی.
- ۹- مکارم شیرازی، ناصر، ۱۳۷۴، تفسیر نمونه، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ج ۳.
- ۱۰- آصفی، محمد مهدی، ۱۳۸۵، مبانی نظری حکومت اسلامی، ترجمه دکتر محمد سپهری، تهران، مجمه جهانی تقریب مذاهب اسلامی.
- ۱۱- شریعتی، علی، ۱۳۵۹، تاریخ و شناخت ادیان، تهران، تشیع، ج ۲.
- ۱۲- بن فارس، ابو الحسن احمد بن زکریا، ۱۳۸۹، معجم مقاییس اللغة، به تحقیق و ضبط عبد السلام محمد هارون، قاهره، شرکه مکتبه الحلبي، ج ۵.